

Forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje m. v.

(I anledning af grundloven af 5. juni 1953).

(Fremsat den 14. januar 1954 af justitsminister *Hans Hækkerup*).

§ 1.

I lov nr. 90 af 11. april 1916 om rettens pleje, jfr. bekendtgørelse nr. 265 af 15. september 1953, sker følgende ændringer:

Til § 21.

§ 21, stk. 1, affattes således: „Regeringens ret til at anordne ekstraordinære retter vedbliver indtil videre i sit nuværende omfang, dog at særdomstole med dømmende myndighed ikke kan nedsættes. De ekstraordinære retter skal i sager, der omfattes af nærværende lov, anvende denne lovs regler bortset fra bestemmelserne om retskredsenes grænser, og deres afgørelser kan påkæres umiddelbart til Højesteret.“

Stk. 2 og stk. 3 udgår.

Til § 43.

I § 43, stk. 5, ændres ordene: „§ 21, 1ste og 2det stykke“ til „§ 21, 1ste stykke“, og sidste punktum udgår.

Til § 71.

§ 71, nr. 1, affattes således: „folketingets medlemmer og dets tjenestemænd,“.

Til § 74.

I § 74, stk. 1, ændres ordene: „rigsdagen for valglisterne til folketinget“ til: „folketinget for folketingsvalglisterne“.

I § 74, stk. 4, ændres ordet: „rigsdagen“ til: „folketinget“.

Til § 169.

I § 169, stk. 3, ændres ordene: „rigsdagsmænds vedkommende det pågældende tings“ til: „folketingsmedlemmers vedkommende folketingets“.

Kapitel 43 a.

Som nyt kapitel 43 a med §§ 468 til 475 indsættes efter § 467:

„Kapitel 43 a. *Provelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse.*

§ 468.

Reglerne i dette kapitel finder, når andet ikke er bestemt ved lov, anvendelse ved frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge.

§ 469.

Begærer den, der administrativt er berøvet sin frihed, eller den, som handler på hans vegne, at frihedsberøvelsens lovlighed prøves af retten, skal den myndighed, som har besluttet frihedsberøvelsen eller nægtet at ophæve den, forelægge sagen for underretten på det sted, hvor den, om hvis frihedsberøvelse der er spørgsmål, har bopæl (hjemting), jfr. § 235.

Forelæggelsen for retten skal finde sted inden 5 søgnedage efter begæringens fremsættelse og sker ved fremsendelse af sagens akter med fornødne oplysninger om den beslutning, hvis lovlighed kræves prøvet, herunder angivelse af den bestemmelse, i medfør af hvilken beslutningen er truffet, en kortfattet redegørelse for de omstændigheder, der påberåbes som grundlag for den, og henvisning til de i sagen foreliggende bevisligheder, der vil kunne have betydning for rettens afgørelse. Indbringes sagen for en domstol, der ikke er rette værneting, henviser dommeren sagen til rette værneting.

Begæring om sagens indbringelse for retten hindrer ikke frihedsberøvelsens iværksættelse eller opretholdelse, medmindre retten bestemmer det.

Begæring om sagens indbringelse for retten efter reglerne i dette kapitel skal fremsættes inden 4 uger efter frihedsberøvelsens ophør. Senere fremsættelse af begæringen kan indtil 6 måneder efter frihedsberøvelsens ophør undtagelsesvis tillades af justitsministeren, når der foreligger særlig grund til at afvige fra fristen.

Er lovligheden af den pågældende frihedsberøvelse stadfæstet ved dom, kan begæring om fornyet prøvelse ikke rejses med pligt for den besluttende myndighed efter denne paragraf, forinden der er forløbet sådan frist, som måtte være fastsat i vedkommende særlige lov.

Krav om erstatning af det offentlige for ulovlig frihedsberøvelse skal efter begæring pådømmes under sagen om frihedsberøvelsens lovlighed. Retten kan dog udskyde erstatningsspørgsmålet til behandling efter afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed.

§ 470.

Som parter anses den, om hvis frihedsberøvelse der er spørgsmål, den, der handler på hans vegne, samt den besluttende myndighed.

Retten beskikker en sagfører til at varetage dens tarv, hvis frihedsberøvelse sagen angår, medmindre han ikke ønsker det. På begæring kan retten endvidere, når der skønnes at være fornøden anledning dertil, beskikke en sagfører for den besluttende myndighed.

Dommeren bestemmer snarest muligt tid for sagens foretagelse, hvorom parterne underrettes med et af dommeren fastsat varsel. Meddelelsen skal indeholde oplysning om, at sagen i tilfælde af udeblivelse uden lovligt forfald kan fremmes til dom på det foreliggende grundlag.

Er frihedsberøvelsen iværksat, skal den frihedsberøvede bringes til stede i retten, hvis retten bestemmer det. Det samme gælder, hvis han selv fremsætter ønske herom, medmindre retten efter de foreliggende oplysninger om hans tilstand finder, at fremstilling ikke bør finde sted. Retten bestemmer, om den frihedsberøvede skal bringes til stede for den dømmende

ret, eller om det må anses for tilstrækkeligt, at der gives ham lejlighed til at udtale sig over for retten på det sted, hvor han har ophold.

§ 471.

Retten drager omsorg for sagens oplysning og træffer selv bestemmelse om afhøring af parter og vidner samt om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler.

Med hensyn til vidners mødepligt gælder reglerne i § 171, stk. 2 og 3. Såfremt retten anser det for fornødent, at en til vedkommende hospital eller anstalt knyttet person afhøres i retten, bør den pågældende i almindelighed ikke kræves afhørt uden for den underretskreds, i hvilken han bor eller opholder sig, eller i hvilken hospitalet eller anstalten er beliggende, jfr. dog § 171, stk. 3. På samme måde bør en til den besluttende myndighed knyttet person i almindelighed ikke kræves afhørt uden for den underretskreds, i hvilken han bor eller opholder sig, eller i hvilken den besluttende myndighed har sit sæde.

Retten indkalder selv parter og vidner. Politiet skal på begæring bistå retten med fremskaffelse af oplysninger om parter og vidners bopæle eller opholdssteder eller andre af retten nærmere angivne forhold.

§ 472.

Efter at parterne har haft lejlighed til at udtale sig, og bevisførelsen er sluttet, afgør retten ved dom, om frihedsberøvelsen som lovlig bør stå ved magt, eller om den vil være at ophæve.

Udebliver nogen af parterne uden oplyst lovligt forfald, afgør retten, om frihedsberøvelsens lovlighed kan prøves på det foreliggende grundlag, eller om udsættelse skal finde sted.

§ 473.

Retten kan bestemme, at der ved offentlig gengivelse af forhandlingen i retten og af dommen ikke må ske offentliggørelse af navn, stilling eller bopæl for nogen af de under sagen nævnte personer. Overtrædelse af sådant forbud straffes med bøde.

§ 474.

Om salær og godtgørelse for udlæg til de beskikkede sagførere gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri pro-

ees, jfr. §§ 331 og 336. Retten kan bestemme, at også andre udgifter skal afholdes på denne måde.

Retten bør kun, når der er særlig anledning dertil, pålægge en part helt eller delvist at udrede sagsomkostninger.

§ 475.

Anke sker ved meddelelse til underretsdømmen. Ankefristen er 14 dage fra dommens afsigelse. Anke kan dog undtagelsesvis tillades af justitsministeren indtil et år efter dommens afsigelse. Underretten sender meddelelsen om anken samt sagens akter til landsretten, der berammer mundtlig forhandling af sagen i et retsmøde, til hvilket parterne indkaldes af retten med et af denne bestemt varsel.

Om sagens behandling i landsretten gælder tilsvarende regler som fastsat for underretsbehandlingen.

Anke til Højesteret kan kun ske, når justitsministeren undtagelsesvis tillader det. Andragende herom må fremsættes inden et år efter landsretsdommens afsigelse.

Anke har kun opsættende virkning,

når det bestemmes af den ret, hvis afgørelse påankes, eller af den ret, til hvilken anke sker."

Til § 667.

§ 667, stk. 2, udgår.

Til § 701.

I § 701, stk. 1, ændres ordene: „grundloven af 5. juni 1915 § 85“ til „grundlovens § 78“.

Til § 800.

I § 800, stk. 1, ændres ordene: „grundloven af 5. juni 1915 § 85“ til „grundlovens § 78, stk. 3“.

Til § 966.

§ 966, stk. 1, 1ste punktum, affattes således:

„Bortset fra sager om opløsning af politiske foreninger, hvilke sager uden særlig tilladelse kan indbringes for Højesteret, kan landsrettens dom i en fra underret indanket sag i regelen ikke yderligere påankes.“

§ 2.

§ 55 i lov nr. 155 af 2. maj 1934 om skadesforsikringsvirksomhed m. v. ophæves.

Bemærkninger til lovforslaget.

Forslaget indeholder de ændringer af retsplejeloven, som nødvendiggøres af nye bestemmelser i grundloven af 5. juni 1953.

Om de enkelte bestemmelser i forslagets § 1 bemærkes følgende:

Til §§ 21, 43 og 667.

Ændringerne er en følge af bestemmelsen i grundlovens § 61, sidste punktum, hvorefter særdomstole med dømmende myndighed ikke kan nedsættes.

Med hensyn til bestemmelsen i § 43, sidste stykke, om ekstraordinære retter i landvæsenskommissionssager bemærkes, at der nu i lov nr. 213 af 31. marts 1949 er givet regler om landvæsensretter, og at landbrugsministeriet har tiltrådt, at den nævnte bestemmelse i retsplejeloven ophæves.

Til §§ 71, 74, 169, 701 og 800.

Redaktionelle ændringer.

Til kapitel 43 a.

Grundloven bestemmer i § 71, stk. 6:

„Uden for strafferetsplejen skal lovligheden af

en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.“

Lovforslaget tilsigter at give regler om indbringelse for de almindelige domstole af sådan frihedsberøvelse, hvis lovlighed efter grundlovsbestemmelsen skal kunne kræves forelagt en dømmende myndighed.

Grundlovsbestemmelsen omfatter følgende former for administrativt bestemt frihedsberøvelse:

Fjernelse af børn fra hjemmet efter reglerne om børneforsorg i lov om offentlig forsorg, jfr. bkg. nr. 475 af 31. august 1946.

Tvangsisolering af smitsomt syge i henhold til lov nr. 138 af 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse, lov nr. 145 af 12. marts 1918 om foranstaltninger til tuberkulosisens bekæmpelse og lov nr. 67 af 31. marts 1953 om karantæneforanstaltninger mod smitsomme sygdomme.

Afsoning af underholdsbidrag i henhold til lov nr. 133 af 7. maj 1937 § 12 og lov om offentlig forsorg § 14, jfr. bkg. nr. 475 af 31. august 1946.

Frihedsberøvelse over for åndssvage i henhold til lov nr. 171 af 16. maj 1934.

Frihedsberøvelse over for sindssyge i henhold til lov nr. 118 af 13. april 1938.

Frihedsberøvelse over for kønssyge i henhold til lov nr. 193 af 4. juni 1947.

Frihedsberøvelse over for forsømmelige forsørgere, alkoholister, erhvervs- og subsistensløse m. fl. i henhold til reglerne i lov om offentlig forsorg, jfr. bkg. nr. 475 af 31. august 1946.

Til § 468.

Reglerne er ved forhandling med indenrigsministeriet og socialministeriet søgt udformet således, at de er anvendelige på prøvelse af enhver administrativt bestemt frihedsberøvelse, hvis lovlighed efter grundloven skal kunne prøves af en dømmende myndighed.

I overensstemmelse med grundlovsbestemmelsen finder de foreslåede regler ikke anvendelse ved frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen, hvorom regler findes i retsplejelovens 4. bog, og heller ikke ved frihedsberøvelse, som har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, jfr. lov nr. 224 af 7. juni 1952 om udlændinges adgang til landet m. v.

Man har fundet det rigtigst, at de om borgerlige sager gældende regler finder anvendelse med sådanne ændringer, som er nødvendige eller ønskelige, navnlig for at den frihedsberøvede kan påkalde domstolsprøvelsen hurtigt og uden besvær, samt uden at hans økonomiske forhold skal kunne være til hinder herfor.

Til § 469.

Når krav om prøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed er fremsat, skal sagen forelægges underretten på det sted, hvor den pågældende har bopæl (hjemting), jfr. retsplejelovens § 235. Reglerne i denne bestemmelse er af domstolene i sager vedrørende sagsøgte på hospitaler og anstalter praktiseret på den måde, at de pågældende antages at have bevaret den bopæl, de havde inden anbringelsen, såfremt de har bevaret en vis tilknytning til hjemstedet. Har de i længere tid haft ophold på hospital eller anstalt, og forbindelsen med den tidligere bopæl er afbrudt, antages de at have hjemting på det sted, hvor anstalten er beliggende. Denne praksis vil være vel anvendelig også i de heromhandlede sager. Hvis sagerne altid skulle behandles ved anstaltens værneting, ville mange sager komme for samme domstol. Hertil kommer, at det må anses for at være af væsentlig betydning, at sagen bliver behandlet

af den ret, der har kendskab til den frihedsberøvedes milieu. Spørgsmålet om, hvem der kan handle på den frihedsberøvedes vegne, må afgøres efter reglerne i vedkommende særlige lov eller lovgivningens øvrige regler herom.

Fristen for forelæggelsen for retten er fastsat til 5 søgnedage. Det er herved forudsat, at der på det tidspunkt, da beslutning om frihedsberøvelse bliver truffet, må foreligge tilstrækkelige skriftligt nedfældede oplysninger til bedømmelse af, om selve iværksættelsen af frihedsberøvelsen har været lovlig. Hvis det kræver nærmere undersøgelse at godtgøre, om frihedsberøvelsen skal vedvare, må det være tilstrækkeligt, at materialet vedrørende iværksættelsen af frihedsberøvelsen forelægges retten inden fristens udløb, således at det beror på dommerens bestemmelse, om yderligere oplysninger bør afventes, hvilket navnlig vil være rimeligt, når en påbegyndt lægeundersøgelse ikke har kunnet afsluttes.

Da det kan være nødvendigt, at den pågældende frihedsberøvelse gennemføres straks, er det bestemt, at begæring om sagens indbringelse for retten ikke hindrer beslutningens iværksættelse, medmindre retten bestemmer det. I mange tilfælde, f. eks. ved inddragelse under åndssvageforsorg, vil det ofte være rimeligt, at den besluttede myndighed lader en begæring om retlig prøvelse medføre, at iværksættelsen af frihedsberøvelsen udsættes.

Da det må skønnes rimeligt, at adgangen til at begære sag rejst efter dette kapitel kun står åben en kortere tid efter frihedsberøvelsens ophør, foreslås det, at begæring om sagens indbringelse for retten skal fremsættes inden 4 uger efter frihedsberøvelsens ophør, dog at justitsministeren i indtil 6 måneder undtagelsesvis kan tillade afvigelse fra fristen, når der foreligger særlig grund dertil. Overskrides disse frister, er den pågældende henvist til sagsanlæg efter de almindelige regler om borgerlige sager.

For at forhindre, at en frihedsberøvelse uden tilstrækkeligt nyt grundlag påny skal prøves af retten, er det nødvendigt, at der i hvert fald ved de hyppigst forekommende former for frihedsberøvelse fastsættes en frist for, hvornår den frihedsberøvede, efter at retten har fastslået frihedsberøvelsens lovlighed, påny kan rejse sag herom for domstolene. Da man ikke har fundet det muligt at fastsætte en frist, som kan gælde for alle de forskellige former for frihedsberøvelse, er det foreslået, at bestemmelse om sådan frist kan fastsættes i vedkommende særlige lov.

Det er fundet mest praktisk og rimeligt at give den, som kræver frihedsberøvelsen forelagt for dom-

stolene, en let adgang til samtidig at få krav om erstatning af det offentlige for ulovlig frihedsberøvelse pådomt, men af praktiske grunde foreslås det, at retten kan udskyde erstatningsspørgsmålet til behandling efter afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed, således at denne afgørelse, der bør træffes snarest muligt, ikke sinkes af erstatningsspørgsmålet, hvis klarlæggelse kan kræve yderligere oplysninger. Der er i den foreslåede bestemmelse alene tale om en udsættelse af erstatningsspørgsmålets behandling efter de i dette kapitel indeholdte regler, ikke om henskydelse af spørgsmålet til senere særskilt behandling efter den borgerlige retsplejes almindelige regler.

Til § 470.

Af hensyn til den frihedsberøvedes tarv er det nødvendigt, at der beskikkes ham en sagfører, medmindre han ikke ønsker det, f. eks. fordi han selv har antaget en sagfører. Vedkommende administrative myndighed vil derimod som oftest kunne give møde uden beskikkelse af sagfører, men forslaget åbner dog adgang til, at retten kan beskikke sagfører også for den besluttende myndighed, når der skønnes at være fornøden anledning dertil, f. eks. når det drejer sig om sociale udvalg i mindre kommuner.

Såfremt frihedsberøvelsen er iværksat, skal den frihedsberøvede bringes til stede i retten, hvis retten bestemmer det, eller han selv framsætter ønske herom. Dette er nødvendigt dels af hensyn til sagens rette oplysning, dels fordi det har stor betydning for den frihedsberøvede, at han kan få lejlighed til at udtale sig for en dommer. Den frihedsberøvede kan dog ikke forlange sig fremstillet i retten, hvis retten efter de foreliggende oplysninger om hans tilstand, f. eks. fordi hans mentale tilstand er til hinder herfor, eller fordi han lider af smittefarlig sygdom, finder, at fremstilling ikke bør finde sted. Af hensyn til den frihedsberøvedes tilstand kan det ofte være nødvendigt, at retten sættes på hospitalet eller anstalten. Af samme grund kan det i særlige tilfælde være nødvendigt at afhøre den frihedsberøvede ved anstaltens værneting, uanset at sagen iøvrigt behandles af en anden ret. Da det også i andre tilfælde kan være tilstrækkeligt, at der gives den frihedsberøvede lejlighed til at udtale sig over for retten på det sted, hvor han opholder sig, foreslås det, at det overlades til retten at træffe bestemmelse herom.

Til § 471.

Da det offentlige har en selvstændig interesse i afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed, bør det

ikke være overladt parterne selv at bestemme, hvilke oplysninger de vil forelægge retten. Det foreslås derfor, at retten skal drage omsorg for sagens oplysning. For i så vidt omfang som muligt at undgå vidneafhøring for anden domstol end den, der skal træffe afgørelsen i sagen, foreslås det, at reglerne i § 171, stk. 2, om vidners modepligt i straffesager, der er mere vidtgående end i almindelige borgerlige sager, skal finde anvendelse.

Det vil i almindelighed ikke være nødvendigt at afhøre vedkommende læge i retten, idet det må antages, at hans skriftlige erklæring oftest vil være tilstrækkelig. Såfremt det under hensyn til sagens karakter i enkelte tilfælde alligevel findes nødvendigt at afhøre lægen, bør dette i så vidt omfang som muligt kunne finde sted ved retten på det sted, hvor hospitalet eller anstalten er beliggende, eller hvor han bor eller opholder sig, idet det vil være upraktisk og uforment, om han f. eks. for at supplere sin skriftlige erklæring skulle rejse til en fra anstalten fjernliggende domstol. Tilsvarende betragtning kan anføres for andre til hospitalet eller anstalten knyttede personer og for personer knyttet til den besluttende myndighed. Der er derfor foreslået en særlig regel, hvorefter afhøring af disse personer ved værnetinget henholdsvis for anstalten og for den besluttende myndighed bliver hovedreglen, der dog ikke udelukker den dømmende ret fra at bestemme, at afhøring skal ske for denne, jfr. § 171, stk. 3.

Til § 472.

Da det offentlige som nævnt kan have en selvstændig interesse i at få fastslået ved dom, om frihedsberøvelsen er lovlig, og da det påhviler dommeren at sørge for sagens oplysning, foreslås det, at retten i tilfælde af en parts udeblivelse afgør, om frihedsberøvelsens lovlighed kan prøves på det foreliggende grundlag, eller om udsættelse skal finde sted.

Til § 473.

Om retsmødernes offentlighed finder de almindelige regler i retsplejelovens § 29 anvendelse, således at der er adgang til at beslutte, at dørene skal lukkes, bl. a. når offentlig forhandling vil tilføje nogen en uforment krænkelse. Især af hensyn til den frihedsberøvede, men også af hensyn til de personer, der har givet oplysning i sagen, foreslås det endvidere, at retten kan bestemme, at der ved offentlig gengivelse af forhandlingen i retten og af dommen ikke må ske offentliggørelse af navn, stilling eller bopæl for nogen af de under sagen nævnte personer.

Til § 474.

Ifølge forslaget afholdes salsererne til de beskikkede sagførere m. v. efter reglerne om fri proces.

Efter bestemmelsen i § 331, sidste stykke, har fri proces ingen indflydelse på forpligtelsen til at erstatte modparten sagens omkostninger eller på dennes forpligtelse til at udrede sagens omkostninger, som om fri proces ikke var meddelt. Den almindelige bestemmelse om sagsomkostninger i borgerlige sager findes i § 312, hvorefter den tabende part som hovedregel er pligtig at erstatte modparten de udgifter, der er påført ham ved retssagen, dog at retten kan gøre afvigelse fra denne regel. I de heromhandlede sager vil det ofte give den rimeligste ordning, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part. Der kan dog være særlig anledning til at træffe anden bestemmelse; således kan det være rigtig i visse tilfælde af ganske urimelige begæringer om retlig prøvelse at pålægge den frihedsberøvede at betale sagsomkostninger og omvendt i andre tilfælde at tilkende ham dækning for omkostninger, f. eks. til privat antaget sagfører. Under hensyn til det anførte foreslås der i sidste stykke en bestemmelse om, at retten kun, når der

er særlig anledning dertil, bør pålægge en part helt eller delvist at udrede sagsomkostninger.

Til § 475.

Anke af underrettens dom skal efter forslaget finde sted i det væsentlige efter reglerne om almindelige borgerlige sager. Af hensyn til det ønskelige i at få afgørelserne fremskyndet er der dog foreslået en ankefrist af 14 dage. Der er endvidere foreslået en lettere adgang for ankens iværksættelse, idet den kan ske blot ved meddelelse til underretsdommeren.

Til § 966.

Ændringen er en følge af bestemmelsen i grundlovens § 78, stk. 4, hvorefter sager om opløsning af politiske foreninger uden særlig tilladelse skal kunne indbringes for rigets øverste domstol.

Til lovforslagets § 2.

I overensstemmelse med forbudet i grundlovens § 61 mod nedsættelse af særdomstole med dømmende myndighed foreslås efter aftale med ministeriet for handel, industri og søfart ophævelse af bestemmelsen i skadesforsikringslovens § 55, efter hvilken regeringen kan nedsætte kommissarier til behandling af et forsikringsselskabs konkursbo.